

»RASUTA BAŠĆINA«:¹ SLUČAJ HRVATSKOG PJEVAČKOG DRUŠTVA »KOLO«²

IVANA KLAJZNER
Sveučilište u Zagrebu
Muzička akademija
Knjižnica
Trg Republike Hrvatske 12
10 000 Zagreb

UDK / UDC: 78:061(497.5Zagreb)

930.25:78

DOI: <http://doi.org/10.21857/ygjwrcd1jy>

Izvorni znanstveni rad / Research Paper

Primljeno / Received: 21. 12. 2019.

Prihvaćeno / Accepted: 27. 3. 2020.

Nacrtak

Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo« bilo je važan čimbenik u kulturnom, društvenom i umjetničkom životu Zagreba i Hrvatske. Nakon raspuštanja Društva 1948. njihova je ostavština spletom okolnosti razjedinjena i danas se čuva u nekoliko institucija. Najveći dio ostavštine nalazi se u Državnom arhivu u Zagrebu, a velika zbirka notnih materijala Društva pohranjena je u Hrvatskom glazbenom zavodu. U Hrvatskom državnom arhivu također postoji zbirka notnih materijala »Kola«, no nije moguće sa sigurnošću utvrditi koji su materijali iz zbirke doista pripadali »Kolu«. Taj je fond pristigao otkupom od Antikvarijata Nakladnog zavoda Matice hrvatske pod nazivom »Zbirka muzikalija«, *ostavština dr. Stjepana Tomaša*, a navedeno je kako zbirka

sadrži dio ostavštine »Kola«. Najnoviji podatci ukazuju i na lokaciju Hrvatskog športskog muzeja kao imatelja dijela ostavštine Društva. Ti materijali nisu izdvojeni kao zaseban fond »Kola«, već se nalaze unutar zbirke ostavštine posljednjeg tajnika Društva Većeslava Zrnca.

Ključne riječi: Hrvatsko pjevačko društvo *Kolo* u Zagrebu; Državni arhiv u Zagrebu; Hrvatski glazbeni zavod; Stjepan Tomaš; Hrvatski državni arhiv; Hrvatski športski muzej; *ostavština*

Keywords: Croatian Singing Society »Kolo«; State Archives in Zagreb; Croatian Music Institute; Stjepan Tomaš; Croatian State Archives; Croatian Sports Museum; legacy

¹ Naslov je referenca na sintagmu »rasuta baščina« koja se veže za hrvatsku književnu renesansu, ponajviše roman Petra Zoranića *Planine*. Tim se pojmom u romanu na simboličan način ukazuje na onovremeno dekadentno stanje u hrvatskome društvu u razdoblju turske opasnosti. »Baščina« se promatra u užem i širem smislu, kao domovina i kao zavičaj sa svim svojim vrijednostima, dakle i kao fizički i duhovni krajolik. »Rasuta« je jer se našla pod teretom povijesnih sukoba koji su je ugrozili. Akademik Josip Bratulić u pogovoru *Planinama* tumači kontekst značenja sintagme: »Zoranić je pak

Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo« osnovano je u Zagrebu 1862. Bilo je jedno od prvih hrvatskih domoljubno usmjerenih glazbenih društava nastalih u vremenu nakon pada Bachova apsolutizma i aktivno je sudjelovalo u društvenom, kulturnom i umjetničkom životu Zagreba i Hrvatske. Društvo je 7. rujna 1948. raspustio Odjel unutrašnjih poslova pri Gradskom narodnom odboru (u nastavku GNO) u Zagrebu izdajući rješenje o raspuštanju,³ čime je ostavština Društva postala općenarodna. Spletom okolnosti njihova je ostavština razjedinjena i danas se njezini dijelovi nalaze u nekoliko institucija u Zagrebu. Razjedinjavanjem zbirke narušeno je jedno od temeljnih arhivističkih načela, a to je nedjeljivost fonda jednog stvaratelja. O »rasutoj baščini« Društva autorica ovog rada pisala je u svom diplomskom radu na temu *Ostavština Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo« u državnim arhivima s posebnim osvrtom na sređivanje njihova fonda u Hrvatskom državnom arhivu i detaljan pregled dijela fonda u Državnom arhivu u Zagrebu*. Međutim, nedavno je otkriven još jedan dio ostavštine Društva u Hrvatskom športskom muzeju (u nastavku HŠM), stoga je svrha ovog članka pružiti novi i potpuni pregled dijelova fonda »Kola« u kojem je zastupljeno i gradivo iz Muzeja.

Iako je prilikom raspodjele društvene imovine 1948. odlučeno da se sva dokumentacija proizašla iz rada Društva preda Državnom arhivu u Zagrebu (u nastavku DAZG) te da se svi notni materijali predaju Hrvatskom glazbenom zavodu (u nastavku HGZ), to ipak nije bilo tako. U DAZG-u je pohranjeno nekoliko jedinica notne građe, dok se u HGZ-u i HŠM-u nalazi dio gradiva koje je prema planu raspodjele imovine trebalo biti predano DAZG-u. Dio »zalutalih« materijala iz dotičnih fondova nije bio predan navedenim institucijama prilikom raspodjele imovine, već je ondje pristigao naknadno.⁴ Nakon ukidanja Društva posljednji tajnik

srčano krenuo u našu krvavu Arkadiju gdje ne planduju u miru pitoma stada ovaca i gdje ne leškare bezbrižni pastiri, nego su naše planine, 'rasuta baščina', poprište neprestanih borbi i tragedija, gdje svaki dan stradaju i stada i pastiri, a posljednji preživjeli čuvaju, iz poštovanja prema baštini, ostatke stada koja su već gotovo posvema uništili vukovi (Turci) s istoka.« Usp. Josip BRATULIĆ: Petar Zoranić, stablo domovine, *Matica hrvatska*, <<http://www.matica.hr/vijenac/366/petar-zoranic-stablo-domovine-4820/>> (pristup 14. 4. 2020.).

² Ovaj je tekst proizašao iz diplomskog rada autorice na Odsjeku za muzikologiju Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu i Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te je dopunjen novim spoznajama. Diplomski rad *Ostavština Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo« u državnim arhivima s posebnim osvrtom na sređivanje njihova fonda u Hrvatskom državnom arhivu i detaljan pregled dijela fonda u Državnom arhivu u Zagrebu* pod mentorstvom dr. sc. Vjere Katalinić, dr. sc. Hrvoja Stančića i dr. sc. Joze Ivanovića obranjen je 2017. godine.

³ Usp. Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, kut. 46, fotokopija rješenja o raspuštanju »Kola« (7. 9. 1948.).

⁴ U Hrvatskom povijesnom muzeju također se nalazi dio materijala vezanih za »Kolo«, a pohranjeni su unutar jedne kutije zajedno s materijalima Hrvatskog narodnog kazališta. Kutija sadrži notne materijale i plakate koji su preuzeti od drugih imatelja i ne čine zaseban fond »Kola«. Kako ova zbirka ne sadrži dokumentaciju proizašlu iz rada društva (za razliku od zbirke u HŠM-u), ovu zbirku ne bismo trebali smatrati dijelom ostavštine Društva, već zbirkom materijala važnih za njegovu povijest. Kako su društva često poklanjala svoje notne materijale drugim društvima, fondovi u kojima se zatekao dio materijala sa žigom drugog društva, ili pak sadrže dio materijala sitnog tiska vezanih za drugo

»Kola« Većeslav Zrnc proglašen je odgovornim za društvenu imovinu do predaje nadležnim tijelima, a s obzirom na zatečeno stanje fondova, evidentno je kako dio ostavštine Društva nije bio pravovremeno predan, već je kolao po privatnim arhivama do naknadne predaje (nenadležnim) institucijama. S druge strane, u Hrvatskom državnom arhivu (u nastavku HDA) postoji zbirka muzikalija za koju se smatra da također sadrži dio notnih materijala »Kola«, a čitava je zbirka trenutačno zavedena kao zaseban fond »Kola«. U nastavku ovog rada slijedi kratak pregled zbivanja vezanih za raspodjelu ostavštine Društva nakon njegova ukidanja.

Raspodjela društvene imovine nakon raspuštanja Društva

Kako je tijekom Drugog svjetskog rata došlo do stagnacije u radu Društva, posljednje godine njihova rada nisu dobro dokumentirane i ne mogu se u potpunosti rekonstruirati. Srećom, u HGZ-u je sačuvana dokumentacija koja svjedoči o teškim uvjetima posljednjih godina rada Društva, zabrani korištenja društvenih prostorija te preseljenju društvenog arhiva na razne lokacije.⁵ U posljednjim je potvrđenim društvenim pravilima iz DAZG-a navedeno kako će sva društvena imovina nakon raspuštanja Društva pripasti Matici hrvatskoj.⁶ Postoji još jedan, noviji prijedlog pravila Društva za koji nije poznato je li ikada potvrđen, a njegova se kopija nalazi u HGZ-u. U prijedlogu je navedeno sljedeće: »U slučaju razlaza društva, cjelokupna imovina pohranjuje se kod Hrvatskog Pjevačkog Saveza u Zagrebu, dok se ne osnuje novo društvo sa svrhom, koja će odgovarati duhu ovih pravila. U protivnom slučaju postaje imovina vlasništva: Prosvjetnog odjela Gradskog

društvo, ne smatraju se dijelom arhivskih fondova tih društava. Stoga ovu zbirku možemo smatrati zbirkom koja sadrži materijale važne za povijest »Kola«, ali ne i zasebnim fondom Društva.

⁵ U HGZ-u su sačuvane fotokopije dopisa Većeslava Zrnca, posljednjeg tajnika Društva, upućene nadležnim tijelima s molbom za ustupanje na korištenje dvorane za zbarske probe i prostorije u kojoj se nalazio društveni arhiv (usp. Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, kut. 46, fotokopija dopisa Većeslava Zrnca Ministarstvu prosvjete (12. 6. 1945.)). Kako je Društvo u kratkom roku moralo deložirati društveni arhiv iz svojih prostorija, poslali su nekoliko dopisa s molbama za pomoć oko privremenog smještaja i seljenja svojih materijala. Sačuvana su četiri dopisa odaslana između 18. siječnja i 15. veljače 1947., a upućena su tvorničaru Vladimiru Jelineku (usp. Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, kut. 46, fotokopija dopisa »Kola« Vladimiru Jelineku (15. 2. 1947.)) i dr. Stjepanu Tomašu (usp. Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, kut. 46, fotokopija dopisa »Kola« Stjepanu Tomašu (15. 2. 1947.)) s iskazom zahvale za pomoć oko preseljenja društvenog arhiva te HDA-u (usp. Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, kut. 46, fotokopija dopisa »Kola« HDA-u (24. 1. 1947.)) i Muzeju za umjetnost i obrt (usp. Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, kut. 46, fotokopija dopisa »Kola« Muzeju za umjetnost i obrt (18. 1. 1947.)) s molbom za ustupanje prostora za hitno smještanje čitave arhive ili njezina dijela.

⁶ Usp. Državni arhiv u Zagrebu, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, sign. HR-DAZG-798, 2.1. Pravila i pravilnici, kut. 38, prijepis pravila Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo« u Zagrebu, prijedlog za promjenu pravila prihvaćen na 78. redovitoj glavnoj skupštini (1. 5. 1940.).

Narodnog Odbora u Zagrebu.«⁷ Tajnik Zrnc u kasnijem dopisu upućenom Odjelu unutrašnjih poslova pri Gradskom izvršnom odboru u Zagrebu navodi kako je čitav notni arhiv i dva društvena glasovira trebalo predati HGZ-u.⁸ U konačnici se nijedna ranija odluka Društva o postupanju s njihovom ostavštinom donesena u društvenim pravilima nije uvažila te se posve neprofesionalno pristupilo donošenju odluke o tome u kojoj će se ustanovi ona čuvati.⁹

Povjereništvo za komunalne poslove GNO-a Zagreb donijelo je rješenje o podjeli imovine Društva 15. prosinca 1948., pri čemu je odlučeno kako će se nekretnine Društva predati na uporabu Izvršnom odboru Rajonskog narodnog odbora Centar Zagreb, dok će se arhivsko gradivo zajedno s izvornim partiturama Vatroslava Lisinskog i Ivana pl. Zajca te dva glasovira predati Povjereništvu za prosvjetu i kulturu GNO-a Zagreb.

Odsjek za kulturu i umjetnost GNO-a imenovao je komisiju za razdiobu imovine »Kola« 26. siječnja 1949. Ta je komisija u veljači iste godine sastavila izvješće o posjetu HDA-u gdje su privremeno bili deponirani materijali »Kola«, ali članovi komisije nisu uspjeli postići dogovor s Arhivom o popisivanju materijala niti im je bilo poznato što se od materijala Društva tada nalazilo u Arhivu.¹⁰ Prema Zrnčevim popisima imovine sačuvanim u HGZ-u vjerojatno se radilo o sanduku s autografima Zajca i Lisinskog za koje Zrnc u popisu nekretnina i pokretnina navodi da su 1948. ondje bili pohranjeni.¹¹ Mnoga sačuvana dokumentacija također upućuje na to da je u trenutku raspodjele imovine dio ostavštine »Kola« već bio (privremeno) deponiran u HDA-u, no o tom fondu i njegovu prispjeću u HDA danas ne postoji nikakva sačuvana dokumentacija. U HDA-u se danas čuva dio ostavštine »Kola« koji je u Arhiv pristigao tek 1983.¹²

Komisija za raspodjelu imovine izradila je prijedlog o raspodjeli arhivskog gradiva »Kola«, a dokumentacija o konačnom rješenju tog prijedloga nije sačuvana. Prema njihovu je prijedlogu Arhiv grada Zagreba¹³ (u nastavku AGZ) preuzeo dio arhivskog gradiva pronađenog u tavanskom stanu zgrade »Kola« te dio fonda

⁷ Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, kut. 46, kopija pravila Društva (19. 12. 1946.).

⁸ Usp. Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, kut. 46, fotokopija dopisa Većeslava Zrnca Odjelu za unutrašnje poslove pri Gradskom izvršnom odboru u Zagrebu, IV. odsjek (20. 10. 1948.).

⁹ Usp. Zora HENDIJA: *Sumarni inventar fondova društava, zaklada i gospodarskih udruuga. II. knjiga*, Zagreb: Državni arhiv u Zagrebu, 1994, 262.

¹⁰ Usp. *ibid.*, 261-262.

¹¹ Usp. Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, kut. 46, fotokopija popisa nekretnina i pokretnina H. P. D. »Kolo«, sastavio Većeslav Zrnc (30. 9. 1948.).

¹² Usp. Josip BARBARIĆ: *Nova arhivska građa (akvizicije) u Arhivu Hrvatske (1982 – 1985)*, *Arhivski vjesnik*, 30 (2014) 1, 143, <<https://hrcak.srce.hr/121140>> (pristup 1. 10. 2019.).

¹³ Naziv Državnog arhiva u Zagrebu u periodu 1947. – 1960. Usp. ***: *Povijest arhiva, Državni arhiv u Zagrebu*, <<http://daz.hr/povijest-arhiva/>> (pristup 1. 10. 2019.).

pronađenog u podrumskom skladištu Umjetničkog paviljona¹⁴, dok je notne materijale preuzeo Odsjek za kulturu i umjetnost pri Povjereništvu za prosvjetu i kulturu GNO-a Zagreb.¹⁵ U svibnju 1949. izrađen je zapisnik o preuzimanju dijela pismohrane »Kola« koji je pronađen u tavanskom stanu njihove zgrade, a iz njega je vidljivo kako je AGZ preuzeo urudžbene zapisnike, računske knjige, opće spise i tiskovine, dok je jednu mapu s raznim partiturama preuzelo Povjereništvo za prosvjetu i kulturu GNO-a.¹⁶ Sljedeći dokument spomenut u Hendijinoj knjizi *Sumarni inventar fondova društava, zaklada i gospodarskih udruga* jest primopredajni zapisnik prema kojem Muzej za umjetnost i obrt (u nastavku MUO) predaje AGZ-u dio pismohrane Društva (evidencije članova, tiskovine, računske knjige i spise), dok su izvorne partiture *Porin* Vatroslava Lisinskog i *Noć na Uni* Josipa Hatzea uz revers predane dr. Stjepanu Tomašu, službeniku MUO-a.¹⁷ Prema Hendiji, »Arhiv grada Zagreba bi prema ovom prijedlogu trebao preuzeti izvorne partiture Porina i to samo uvertiru, I, IV i V čin, jer su II i III čin predani od strane Muzeja za umjetnost i obrt na revers stanovitom dr. Tomašu«. ¹⁸ Prema dopisu Odjela za prosvjetu i kulturu GNO-a Zagreb iz ožujka 1953. donesena je odluka da se svi notni materijali Društva iz AGZ-a ustupe HGZ-u, a Hendija ističe kako iz sačuvane dokumentacije nije jasno što je sve od notnog materijala tada bilo pohranjeno u AGZ-u.¹⁹ Također navodi kako je iz prepiske AGZ-a i HGZ-a iz 1953. jasno da je HGZ temeljem rješenja Savjeta za prosvjetu i kulturu GNO-a Zagreb preuzeo notne materijale »Kola« te je pritom bio sastavljen izvještaj o primopredaji bez priloženog popisa preuzetog gradiva.²⁰ U nastavku rada slijedi prikaz sadržaja fondova Društva iz DAZG-a, HDA-a i HGZ-a te osvrt na dio ostavštine Društva pohranjene u HŠM-u.

Ostavština »Kola« u zagrebačkim institucijama

U DAZG-u je trenutačno pohranjeno 26 kutija raznih rukopisnih, strojopisnih i tiskanih materijala te 37 rukopisnih knjiga, a gradivo je nastalo u periodu 1862. – 1948. godine. Materijali su u dobrom stanju te su arhivistički sređeni do razine predmeta, a 1991. izrađen je sumarni inventarni popis gradiva.²¹ Fond je podijeljen na dvije serije: *Spise* i *Knjige*. Serija Spisi obuhvaća spomenutih 26 kutija arhivskog

¹⁴ Materijali »Kola« u podrumskom skladištu Umjetničkog paviljona tada su bili u nadležnosti Muzeja za umjetnost i obrt.

¹⁵ Usp. Z. HENDIJA: *Sumarni inventar fondova društava, zaklada i gospodarskih udruga. II. knjiga*, 261.

¹⁶ Usp. *ibid.*

¹⁷ Usp. *ibid.*

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Usp. *ibid.*

²⁰ Usp. *ibid.*

²¹ Sumarni inventarni popis gradiva dostupan je u: Z. HENDIJA: *Sumarni inventar fondova društava, zaklada i gospodarskih udruga. II. knjiga*. Detaljniji opis sadržaja fonda dostupan je u: Ivana KLAJZNER: *Ostavština Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo« u državnim arhivima s posebnim osvrtom na sređivanje*

gradiva, a organizirana je u 10 podserija: Pravila i pravilnici,²² Zapisnici sastanaka središnjih tijela,²³ Izvještaji o radu – podaci o Društvu,²⁴ Dokumentacija o nekretninama,²⁵ Podaci o članovima,²⁶ Korespondencije,²⁷ Predmetni spisi,²⁸ Opći spisi,²⁹ Tiskovine – note – fotografije³⁰ te Računska dokumentacija.³¹

Serijski Knjige obuhvaća 37 rukopisnih knjiga, a dijeli se na podserije Registraturna pomagala i Zapisnici sastanaka središnjih tijela.³² Podserija Registraturna pomagala podijeljena je na podpodserije Urudžbeni zapisnici³³ te Upisnici dopisa.³⁴ Unatoč tome što se u DAZG-u ne nalazi apsolutno sva dokumentacija »Kola«, iz ove se opsežne zbirke ipak može steći dobar i detaljan uvid u cjelokupan rad

njihova fonda u Hrvatskom državnom arhivu i detaljan pregled dijela fonda u Državnom arhivu u Zagrebu, diplomski rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2018.

²² Sadrži pravila Društva iz godina 1862., 1873., 1876., 1881., 1902., 1936. te 1940. Uz to sadrži i dopise upućene nadležnim tijelima i njihova rješenja, nacrt pravila iz 1883. te pravilnik za arhivara, poslovnik izvršujućih članova, pravila putne blagajne te pravila drugih glazbenih i neglazbenih društava s kojima je Društvo surađivalo i održavalo kontakte.

²³ Ova podserija sadrži prijepise i neuvezane zapisnike pojedinih sjednica glavne skupštine i odbora Društva.

²⁴ Podserija sadrži tiskane i rukopisne izvještaje o radu čitane na glavnim skupštinama, dokumentaciju o prekidu rada 1870. – 1871., kopiju rješenja o ukidanju Društva, dokumentaciju o inozemnoj turneji iz 1925. te dokumentaciju o obljetnicama Društva iz perioda 1882. – 1932.

²⁵ Ova podserija obuhvaća raznu dokumentaciju vezanu za izgradnju i održavanje zgrade i Restauracije »Kola«.

²⁶ Obuhvaća popise članova, članske pristupnice i potvrde o plaćanju članarina iz pojedinih godina djelovanja Društva.

²⁷ U ovoj podseriji nalaze se pristigla i odasлана pisma između »Kola« i Srečka Albinija, Dragutina Gorjanovića Krambergera, Franje Kuhaća, Josipa Jurja Strossmayera, Marije Strozzi-Ružička i Donata Strozzića te Ivana Zajca iz razdoblja 1867. – 1914. godine.

²⁸ Dokumentacija iz ove podserije svjedoči o radu »Kola«, njihovoj povezanosti s drugim društvima i pojedincima, o njihovom sudjelovanju na raznim gradskim događanjima i proslavama te obljetnicama i podizanju spomenika velikanima i glazbenicima. Zastupljena je i druga raznovrsna dokumentacija poput one o otkupu ostavštine Vatroslava Lisinskog, prijenosu kostiju Janka Draškovića, boravku cara Franje Josipa I. u Zagrebu itd.

²⁹ Sadrži razne urudžbirane i neurudžbirane spise te okružnice i dopise »Kola« i drugih društava i institucija iz Hrvatske i inozemstva.

³⁰ Ova podserija sadrži raznovrsne materijale sitnog tiska te godišnje izvještaje i pravila drugih društava, zapisnike sa sjednica, spomenice društava, periodiku, prijepise govora čitanih na sastancima itd. Među fotografijama nalazimo 21 razglednicu s prikazima Južne Amerike koje je »Kolu« poslao Dušan Franc iz Quezaltenanga u Guatemali 1929. Također je važno istaknuti *Imenik pjeva* – nedatirani popis muzikalija Društva iz sedam jedinica notne građe.

³¹ Podserija obuhvaća proračune Društva iz razdoblja 1874. – 1879., obračune prihoda i rashoda Društva 1874. – 1936., razne račune i namire 1867. – 1874. te dokumentaciju osiguravajućeg zavoda *Croatia* iz perioda 1884. – 1904. godine.

³² Ovu podseriju čini 14 knjiga zapisnika glavne skupštine i upravnog odbora Društva, a datiraju iz razdoblja 1862. – 1939. godine.

³³ Ova podserija obuhvaća 11 knjiga urudžbenih zapisnika iz razdoblja 1868. – 1938., s time da, osim zapisnika iz 1862. – 1867., nedostaju zapisnici iz godina 1869. – 1877., 1884. – 1892., 1902. – 1923. te 1939. – 1948.

³⁴ Sačuvane su dvije knjige upisnika dopisa. Obuhvaćaju evidencije iz razdoblja 1868. – 1923., s time da zapisi iz nekih godina nedostaju.

Društva. Materijali iz ovog fonda dosada nisu detaljno analizirani, a to bi svakako valjalo učiniti.

Dio materijala koji čine cjelinu s fondom iz DAZG-a nalazi se u HGZ-u. Ti su materijali u HGZ vjerojatno pristigli naknadno, a nije poznato zašto nisu bili predani nadležnim tijelima nakon ukidanja Društva. Uz opsežnu zbirku notnih materijala Društva koja broji 1792 bibliotečne jedinice³⁵ i za koju je izrađen privremeni kartični katalog,³⁶ u HGZ-u je pohranjeno šest kutija raznih materijala te jedna knjiga zapisnika sa sjednica koja nedostaje u DAZG-u – ona iz perioda 1943. – 1946. godine. Osim knjige zapisnika, u HGZ-u se čuva i nekoliko plakata »Kola« koji su 1984. otkupljeni iz ostavštine voditelja Tamburaškog zbora Hrvatskog trgovačkog društva »Mercur« dr. Stjepana Tomaša, dok je dio preostalih materijala iz navedenih kutija bio u posjedu Većeslava Zrnca. O Stjepanu Tomašu zna se vrlo malo podataka, a njegove veze s »Kolom« nisu dobro poznate ni sasvim jasne. Zna se da je živio i djelovao u Zagrebu, bio je liječnik,³⁷ član Hrvatskog tamburaškog saveza u Osijeku³⁸ te voditelj tamburaške sekcije »Merkura« u Zagrebu,³⁹ a Hendija ga još naziva i »službenikom« MUO-a.⁴⁰ Iako nije poznato je li Tomaš ikada bio član »Kola«, potvrdu o njegovim kontaktima s Društvom nalazimo u pismu zahvale za pomoć pri selidbi društvenog arhiva 1947. pohranjenom u HGZ-u.⁴¹

N. Bezić navodi kako je vjerojatno većina materijala »Kola« u HGZ pristigla nakon Zrnčeve smrti 1979. godine.⁴² Materijali su sređeni do razine predmeta, a među njima nalazimo materijale sitnog tiska, periodiku, novinske kritike, pravila »Kola« i društvene poslovničke, izvještaje i razne popise, dokumentaciju o raspuštanju Društva, fotografije, spomenice, dokumentaciju o turnejama »Kola«, dnev-

³⁵ Usp. Nada BEZIĆ: *Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu. 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom*, magistarski rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996, 103-104. Bezić također navodi kako je Šaban istaknuo da u HGZ nije pristigao čitav notni arhiv »Kola« (usp. *ibid.*, 102).

³⁶ Više o sređivanju i katalogizaciji notnih materijala piše Nada Bezić u magistarskom radu *Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu. 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom*.

³⁷ Usp. ***: *Imenik članova zbora liječnika Hrvatske i Slavonije i Međimurja u Zagrebu za godinu 1938. (Po stanju od 31. prosinca 1937.)*. Prilog »Liječničkog vjesnika«, *Liječnički vjesnik*, 60 (1938) 1, 6, <https://library.foi.hr/m8/S01101/1938/1938_00013.pdf> (pristup 13. 4. 2020.).

³⁸ Usp. Julije NJIKOŠ: *Nastanak Hrvatskog tamburaškog saveza u Osijeku 7. 11. 1937.*, *Hrvatski tamburaški savez u Osijeku*, <<http://htso.hr/nastanak/>> (pristup 1. 10. 2019.).

³⁹ Usp. Ladislav PLETEŠ: *Glazbene sekcije Merkura u Zagrebu. Povodom 50-godišnjice polaska »Merkuraša« u Paris. – Deseta godina plodnog rada zborovode dra Stjepana Tomaša*, *Hrvatska tamburica: glasilo za promicanje tamburaške glazbe*, 4 (1939) 3, 21-22.

⁴⁰ Usp. Z. HENDIJA: *Sumarni inventar fondova društava, zaklada i gospodarskih udruga. II. knjiga*, 261.

⁴¹ Usp. Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, *Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«*, kut. 46, *fotokopija dopisa »Kola« Stjepanu Tomašu* (15. 2. 1947.).

⁴² Usp. N. BEZIĆ: *Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu. 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom*, 212.

nike pjevačkih pokusa i posudbe notnih materijala, dopise i raznu drugu dokumentaciju te tri plakete.⁴³

U HDA-u je također pohranjen fond naziva »Hrvatsko pjevačko društvo 'Kolo'«, a čine ga materijali koji su 1983. otkupljeni od Antikvarijata Nakladnog zavoda Matice hrvatske. Otkupljena je zbirka nosila naziv »Zbirka muzikalija« – *ostavština dr. Stjepana Tomaša*, a u popratnoj je dokumentaciji o fondu navedeno kako zbirku čini Tomaševa ostavština s dijelom ostavštine »Kola«.⁴⁴ Kako prilikom predaje zbirke Antikvarijatu materijali »Kola« nisu bili izdvojeni ili jasno označeni, a uz to samo jedna jedinica nosi žig »Kola«⁴⁵, ne može se odrediti koji su sve materijali doista pripadali Društvu, kao ni njihova okvirna količina. Većina materijala iz ove zbirke nosi žig Tamburaškog zbora Hrvatskog trgovačkog društva »Mercur« i potpis prepisivača Stjepana Tomaša, a uz to velik dio zbirke čine skladbe za tamburaški orkestar za koje je poznato da su bile zastupljene na repertoaru Tamburaškog zbora »Mercura«.⁴⁶ Tomaševa *Zbirka muzikalija* s dijelom ostavštine »Kola« sređena je do razine predmeta i odložena u 26 arhivskih kutija. Sadrži 588 arhivskih jedinica notnog te 31 jedinicu nenotnog gradiva, a materijali datiraju iz razdoblja 1867. – 1951. Veći dio notnih materijala u zbirci čine rukopisni prijepisi dionica i partitura skladbi za manji tamburaški orkestar, a u manjoj su mjeri zastupljene tiskovine te rukopisni prijepisi vokalnih i vokalno-instrumentalnih te skladbi za razne veće i manje instrumentalne sastave.⁴⁷ Među jedinicama nenotnog gradiva u zbirci nalazimo tiskane zbirke pjesama, zapise tekstova narodnih pjesama, molitvenike, popise skladbi, scenarije glazbeno-scenskih djela, cjenike te novinske izreške. Kako se samo jedna jedinica (koja je naknadno pridružena ovoj zbirci) može izravno povezati s »Kolom«, iz svega navedenog te analize sadržaja fonda slijedi da bismo ovu zbirku prvenstveno (i u potpunosti) trebali tretirati isključivo kao

⁴³ Detaljniji opis sadržaja pojedinih kutija iz fonda dostupan je u: I. KLAJZNER: *Ostavština Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo« u državnim arhivima s posebnim osvrtom na sređivanje njihova fonda u Hrvatskom državnom arhivu i detaljan pregled dijela fonda u Državnom arhivu u Zagrebu.*

⁴⁴ Antikvarijat više nije aktivan i nije bilo moguće doći do dokumentacije o preuzimanju zbirke od posljednjeg imatelja. Međutim, u dokumentaciji iz dosjea fonda u HDA-u navedeno je kako je posljednji imatelj zbirke prije predaje Antikvarijatu bio Stjepan Tomaš.

⁴⁵ Radi se o rukopisnom scenariju *Nenadani sastanak* (Hrvatski državni arhiv, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, sign. fonda HR-HDA-1690, Nenadani sastanak: dramatička crtica s pjevanjem u jednom činu, sign. jedinice HR-HDA-1690.557) sa žigom »Arkiv hrv. pjev. društva »Kolo« Zagreb«. Ona nije pristigla u Arhiv sa *Zbirkom muzikalija*, već je pridružena ovoj zbirci 2009. godine. Međutim, nije naznačeno kojem je fondu iz HDA-a jedinica dotad pripadala i kako je pristigla u Arhiv.

⁴⁶ U HGZ-u postoji fond Tamburaškog zbora Hrvatskog trgovačkog društva »Mercur« u kojem nema sačuvanih notnih materijala. U fondu je sačuvan popis muzikalija iz posjeda Društva na kojemu su zastupljene mnoge skladbe pohranjene u fondu »Kola« u HDA-u te sadrže žig društva »Mercur« i potpis prepisivača Stjepana Tomaša.

⁴⁷ Popis arhivskog gradiva iz fonda dostupan je u: I. KLAJZNER: *Ostavština Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo« u državnim arhivima s posebnim osvrtom na sređivanje njihova fonda u Hrvatskom državnom arhivu i detaljan pregled dijela fonda u Državnom arhivu u Zagrebu.*

ostavštinu Stjepana Tomaša s dijelom ostavštine Tamburaškog zbora Hrvatskog trgovačkog društva »Merkur«.

Prošle je godine naknadno otkriven još jedan manji dio ostavštine »Kola« koji autorica ovog rada nije zastupila u svojem diplomskom radu. Radi se o zbirci ostavštine Većeslava Zrnca u HŠM-u koja je ondje pristigla 2012. godine.⁴⁸ Uzmemo li u obzir činjenice da je Zrnc bio član Hrvatskog sokola i da je »Kolo« održavalo veze i suradnju sa sokolskim društvima, bilo je očekivano da će se u ovom dijelu Zrnčeve ostavštine prvenstveno naći dokumentacija koja svjedoči o zajedničkim aktivnostima »Kola« i Hrvatskog sokola. Međutim, uz dirigentski štapić i jednu plaketu Narodne čitaonice riječke iz 1912., u depou Muzeja nalazi se dio materijala koji su pri raspodjeli ostavštine Društva zapravo trebali pripasti DAZG-u. Među njima nalazimo materijale sitnog tiska te dokumentaciju proizašlu iz rada Društva. Kako materijali dosad nisu obrađeni, zasad nije utvrđena njihova točna količina.⁴⁹

»Rasuta baščina«

Spletom okolnosti ostavština »Kola« raspršena je u nekoliko institucija. Nepoštivanje odluke Društva o sudbini njihove imovine nakon njihova ukidanja, seljenje društvenog arhiva 40-ih, kršenje jednog od temeljnih arhivističkih načela o nedjeljivosti fonda jednog stvaratelja te naknadna predaja segmenata ostavštine nenadležnim institucijama rezultirali su današnjom »rasutom baščinom« »Kola«. Unatoč odluci nadležnih tijela o raspodjeli njihove imovine danas niti DAZG ima cjelovitu zbirku dokumentacije proizašle iz rada Društva, niti je HGZ-u predan čitav notni arhiv Društva, već se pojedini dijelovi ostavštine nalaze u drugim institucijama. Srećom, veći je dio ostavštine Društva danas ipak sačuvan – iako fizički nisu na okupu, sačuvani materijali tkaju još mnogo neispričanih priča o »Kolu«. Iako je »Kolo« na glasu kao vrlo važno i istaknuto društvo svoga vremena, činjenica je da zapravo ne postoji mnogo (novije i opsežnije) literature o Društvu.⁵⁰ Cjelokupnoj dokumentaciji proizašloj iz rada Društva predstoji detaljna analiza, no jed-

⁴⁸ Bojanić, Đurđica, ravnateljica HŠM-a. Usmeno priopćenje (28. veljače 2019.).

⁴⁹ Autorici ovog rada na uvid su bile dane dvije kutije raznih materijala, među kojima su bili: razni popisi (članova »Kola«, zborova Hrvatskog pjevačkog saveza, zagrebačkih kulturnih i pjevačkih društava...), razne tiskanice i formulari Društva, dokumentacija o proslavi 75. godišnjice »Kola« (programi, rasporedi sjedenja u dvorani HGZ-a, ulaznice, policijsko dopuštenje za održavanje koncerta i prijava održavanja koncerta, dopisi s čestitkama za godišnjicu...), programi koncerata i zabava »Kola« i drugih društava te ugovori dirigentata (Borisa Papandopula, Lovre Matačića, Srečka Kumara, Oskara Smodeka i Oskara Josefovića).

⁵⁰ Među novijim radovima o Društvu treba istaknuti diplomski rad Jelene Miholić pod naslovom *Tko pjeva zlo ne misli: djelovanje Hrvatskog pjevačkog društva Kolo od 1862. do 1892. godine* u kojem se autorica bavi određenim periodom rada Društva. Rad je obranjen na Hrvatskom katoličkom sveučilištu 2017. godine.

no je sigurno: ona predstavlja neistraženo vrelo novih informacija i spoznaja o ovom, pomalo zapostavljenom, a značajnom društvu.

IZVORI:

Državni arhiv u Zagrebu, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, sign. HR-DAZG-798.

Hrvatski državni arhiv, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, sign. HR-HDA-1690.

Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, Fond Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«.

Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, Fond Tamburaški zbor Hrvatskog trgovačkog društva »Merkur«.

Hrvatski športski muzej, Zagreb, Zbirka arhivskog gradiva, Ostavština Većeslava Zrnca, materijali Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo«.

LITERATURA:

***: Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo« (fond), arhivsko gradivo, HR-HDA-1690, *Nacionalni arhivski informacijski sustav*, <http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=1_5573> (pristup 1. 10. 2019.).

***: Imenik članova zbora liječnika Hrvatske i Slavonije i Međimurja u Zagrebu za godinu 1938. (Po stanju od 31. prosinca 1937.). Prilog »Liječničkog Vjesnika«, *Liječnički vjesnik*, 60 (1938) 1, <https://library.foi.hr/m8/S01101/1938/1938_00013.pdf> (pristup 13. 4. 2020.).

***: Kolo, *Leksikon jugoslavenske muzike*, sv. 1, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1984, 439-440.

***: Povijest arhiva, *Državni arhiv u Zagrebu*, <<http://daz.hr/povijest-arhiva/>> (pristup 1. 10. 2019.).

BARBARIĆ, Josip: Nova arhivska građa (akvizicije) u Arhivu Hrvatske (1982 – 1985), *Arhivski vjesnik*, 30 (2014) 1, 135-155, <<https://hrcak.srce.hr/121140>> (pristup 1. 10. 2019.).

BEZIĆ, Nada: *Knjižnica i zbirka arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda u Zagrebu. 170 godina skrbi nad hrvatskom glazbenom kulturom*, magistarski rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 1996 (DR 1996, Knjižnica Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu).

BONIFAČIĆ, Vera: Muzičke knjižnice i zbirke u Hrvatskoj, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 14 (1963) 3/4, 89-99.

BRATULIĆ, Josip: Petar Zoranić, stablo domovine, *Matica hrvatska*, <<http://www.matica.hr/vijenac/366/petar-zoranic-stablo-domovine-4820/>> (pristup 14. 4. 2020.).

GOGLIA, Antun: *Spomenica povodom 80-godišnjice društva*, Zagreb: Tiskara Dragutin Beker, 1942.

HENDIJA, Zora: *Sumarni inventar fondova društava, zaklada i gospodarskih udruga. II. knjiga*, Zagreb: Državni arhiv u Zagrebu, 1994.

JURIČIĆ, Vedrana: *Vodič kroz glazbene knjižnice i zbirke Zagreba*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, Hrvatsko bibliotekarsko društvo, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Odsjek za povijest hrvatske glazbe, 1997.

- KLAJZNER, Ivana: *Ostavština Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo« u državnim arhivima s posebnim osvrtom na sređivanje njihova fonda u Hrvatskom državnom arhivu i detaljan pregled dijela fonda u Državnom arhivu u Zagrebu*, diplomski rad, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2018 (DR 2095, Knjižnica Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu).
- KRAJAČIĆ, Ljudevit: *Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo« 1862 – 1922 Zagreb*, Zagreb: Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, 1923.
- MIHOLIĆ, Jelena: *Tko pjeva zlo ne misli: djelovanje Hrvatskog pjevačkog društva Kolo od 1862. do 1892. godine*, diplomski rad, Hrvatsko katoličko sveučilište, 2017, <<https://repositorij.unicath.hr/islandora/object/unicath:71>> (pristup 14. 4. 2020.).
- NJIKOŠ, Julije: *Nastanak Hrvatskog tamburaškog saveza u Osijeku 7. 11. 1937.*, *Hrvatski tamburaški savez u Osijeku*, <<http://htso.hr/nastanak/>> (pristup 1. 10. 2019.).
- PLETEŠ, Ladislav: *Glazbene sekcije Merkura u Zagrebu. Povodom 50-godišnjice polaska »Merkuraša« u Paris. – Deseta godina plodnog rada zborovođe dra Stjepana Tomaša, Hrvatska tamburica: glasilo za promicanje tamburaške glazbe*, 4 (1939) 3, 21-22.
- ŠABAN, Ladislav: *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda*, Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 1982.
- ZEININGER, Benjamin: *Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo« 1862. – 1892. u Zagrebu tečajem tri-deset godina. Jubilejski spis*, Zagreb: Knjigotiskarski i litografski zavod C. Albrechta, 1892, <<http://kgzdzd.arhivpro.hr/?kdoc=11012906>> (pristup 1. 10. 2019.).

USMENO PRIOPĆENJE:

Bojanić, Đurđica, ravnateljica Hrvatskog športskog muzeja. Usmeno priopćenje (28. 2. 2019.).

Summary»SCATTERED HERITAGE«: THE CASE OF THE CROATIAN
SINGING SOCIETY »KOLO«

The Croatian Singing Society »Kolo« was an important factor in the cultural, social and artistic life of Zagreb and Croatia. After the suspension of the »Kolo« Society in 1948, its legacy was divided. Nowadays certain parts of it are stored in a few institutions. The largest part of their legacy is stored in the State Archives in Zagreb and contains various documentation relating to the Society's work and activities. The most part of the Society's sheet music is stored at the Croatian Music Institute. The Croatian State Archives also has a collection which may contain a part of the legacy of the »Kolo« Society. However, it is not possible to determine which parts of the collection can be attributed to »Kolo« itself, and which to other, previous owners. The collection was purchased from the Antique store of the Matrix Croatia (Matica hrvatska) Publishing Institute, where it was kept under the name »Zbirka muzikalia« (»Music collection«) – the legacy of Dr. Stjepan Tomaš. According to the latest information, some materials from the legacy of the Society are stored at the Croatian Sports Museum as a part of the legacy of Većeslav Zrnc, the last secretary of the Society, who was also an ardent member of the Croatian Sport Society »Sokol«. The most part of the legacy of the »Kolo« Society has been arranged and catalogued. Since the materials from the Croatian Sports Museum have not yet been arranged, they are still not included in the comprehensive list of the Society's legacy.